

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

*Шевченко В.В., к.е.н., доцент, докторант кафедри загальнонаукових дисциплін,
ДонНТУ, м. Донецьк, Україна*

В умовах ринкової економіки інноваційна стратегія підприємства вважається одним з найважливіших факторів успішної діяльності суб'єктів хазяйнування. Протягом тривалого часу народне господарство України знаходиться у кризовому стані. Це змусило керівництво країни шукати шляхи для найскорішого впровадження інноваційної стратегії розвитку економіки країни. Протягом більше 20 останніх років Верховною Радою України було прийнято цілу низку законів, які повинні були б (як вважалося) стимулювати інноваційні процеси в економіці України: це Закони України «Про інвестиційну діяльність» (1991 р.), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (1992 р.), «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технічних парків» (1999 р.), «Про інноваційну діяльність» (2002 р.), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (2011 р.) та інші. Але практика господарювання показала, що розробки необхідної законодавчої бази було недостатньо. Українські вчені-економісти [1-4, та ін.] приділяють значну увагу проблемам стимулювання інноваційних процесів в Україні. Але до теперішнього часу ця проблема у повному обсязі не вирішена. Метою даної статті є аналіз причин недостатнього розвитку інноваційного процесу в Україні та пошук можливих шляхів для прискорення інноваційних процесів в Україні.

Автором статті на основі даних державної статистичної звітності України було проведено кореляційний аналіз деяких показників інноваційної діяльності в Україні за період 2000-2012 рр. Серед таких показників було вибрано наступні: 1) валовий внутрішній продукт (млн. грн.); 2) обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт (млн. грн.); 3) питома вага підприємств, що займаються інноваціями (%); 4) загальна сума витрат на інноваційну діяльність (млн. грн.); 5) рентабельність операційної діяльності (%). Перелік показників треба було б збільшити, але це було неможливим через відсутність необхідних статистичних даних у формах державної звітності. Аналіз було проведено за допомогою стандартного програмного продукту Excel.

Проведення парного кореляційного аналізу дозволило отримати наступні результати.

1. Було виявлено тісний зв'язок між трьома показниками - валовим внутрішнім продуктом, обсягом виконаних наукових та науково-технічних робіт та загальною сумою витрат на інноваційну діяльність: отримані коефіцієнти знаходяться у межах від 0,9 до 0,99. Ця залежність є досить логічною, але при цьому виникає проблема виявлення логічно-наслідкового зв'язку: важко встановити, чи додаткове фінансування наукових розробок призводить до збільшення суми інноваційних витрат та збільшення ВВП, чи, навпаки, спостерігається протилежна тенденція, коли

фінансування науково-дослідних робіт та впровадження досягнень НТП здійснюються за остаточним принципом в залежності від загального обсягу ВВП та бюджетних надходжень.

2. Відсутній зв'язок показника рентабельності з усіма розглянутими вище показниками: тіснота зв'язку коливається у межах від 0,058 до 0,261. Це насамперед свідчить про те, що обсяг науково-технічних досліджень та загальна сума витрат на інноваційну діяльність суттєво не впливає на прибутковість підприємств. Відсутність зв'язку між показниками ВВП і рентабельності насамперед свідчить про те, що зростання ВВП здійснюється за рахунок екстенсивних (а не інтенсивних) факторів, і, насамперед, за рахунок росту цін. Відсутність тісного зв'язку рентабельності від наведених вище показників також підтверджує той факт, що здійснення інновацій в умовах економіки України не стало фактором зростання ефективності економіки, підвищення конкурентоспроможності тощо.

3. Зв'язок показника питомої ваги підприємств, що займаються інноваціями, з іншими проаналізованими показниками має негативний характер і коливається в межах від $-0,367$ до $-0,122$. Це свідчить, з одного боку, що доля інноваційних підприємств не може бути дуже великою, а впровадження інноваційної політики в Україні здійснюється підприємствами, які мають певний інноваційний потенціал (для більшості - ще з часів Радянського Союзу) та значний рівень концентрації виробництва. Але, з другого боку, такі підприємства не здійснюють ризикові інноваційні проекти за рахунок залучення венчурного капіталу. В Україні від 35% до 41% від усіх діючих підприємств діють як збиткові. Такі підприємства просто не мають можливостей для впровадження інновацій за власний рахунок – вони не мають фінансових ресурсів для придбання і впровадження нових технологій, а про проведення самостійних наукових досліджень (чи замовлення таких досліджень) мова не ведеться взагалі.

Таким чином, аналіз результатів дослідження, дає можливість зробити висновок, що в Україні до теперішнього часу не створена ефективна інноваційна програми розвитку економіки країни та сучасна система управління інноваційними процесами. Але іншого шляху до створення ефективної конкурентоспроможної економіки в сучасних умовах не існує. Тому для вирішення цієї проблеми було б доцільно запропонувати наступні заходи:

1. Ключовим напрямком відродження української економіки залишається створення з боку держави належних умов, необхідних для ефективного розвитку підприємств різної форми власності: боротьба з корупцією, зважена податкова політика, належний правовий захист підприємництва, стабільна державна підтримка стратегічно важливих для країни виробництв і підприємств тощо.

2. В процесі обговорення переваг та недоліків ринкової системи наголошувалося, що збиткові підприємства, які в умовах державної власності дійшли до стану повного занепаду, необхідно передати в руки приватного капіталу. Приватний підприємець знайде кошти (на впровадження нових технологій, тобто на інновації) і зробить збиткові підприємства прибутковими. Але на практиці в Україні в

приватну власність було передано насамперед підприємства, які працювали стабільно, приносили значний прибуток та/або мали певний потенціал розвитку. Склалася парадоксальна ситуація: збиткові підприємства значною мірою залишилися на балансі держави як постійний тягар для бюджету країни, а прибуткові – відійшли до рук приватного сектору і почали приймати участь у процесах ухилення від податків. Слід також вказати на ганебний факт штучного доведення прибуткових (або потенційно прибуткових) державних підприємств до банкрутства та передачі їх за корупційними схемами до рук приватного капіталу за копійки. Тому створення ефективної прозорої системи управління підприємствами, що знаходяться в державній власності має стати одним із найважливіших стратегічних напрямів державного управління економікою.

3. Надія на те, що розвинуті країни стануть в чергу для здійснення інновацій в Україні, виявились марними. Практичний досвід показує, що коли іноземний інвестор розглядає питання розміщення нових (у тому числі і інноваційних, з нашого погляду) підприємств і технологій, він шукає шляхи задовольнити свій приватний інтерес. І такі інтереси найчастіше знаходяться в сфері пошуку більш дешевих ресурсів (як природних, так і трудових), можливостей використання застарілих технологій і реалізації продукції, яка в розвинутих країнах вже давно не є «інноваційною», а часто вважається шкідливою і навіть є забороненою для реалізації і споживання. Тепер вже можна стверджувати, що інноваційна складова економіки будь-якої країни повинна складатися з вітчизняних наукових розробок. А для таких розробок державі необхідно виділяти значні кошти для утримання власної науки. Безумовно, видатки бюджету на розвиток науки не принесуть швидкого прибутку. Але, якщо держава проголошує політику інноваційного розвитку вітчизняної економіки, в неї нема іншого шляху.

4. З метою впровадження «швидких» інноваційних проектів, на окремих державних підприємствах було б доцільно реалізувати інноваційні проекти із залученням сучасних технологій, які Україні треба придбати за кордоном. Сама практика придбання ліцензій (та інших форм придбання об'єктів інтелектуальної власності) є досить розповсюдженою. Можливо, вона не така ефективна, як розвиток вітчизняної науки, але це дає можливість впроваджувати сучасні розробки в найкоротші терміни, що є дуже важливим. Безумовно, що такі рішення повинні спиратися на обґрунтовані економічні розрахунки, а витрати на їх реалізацію необхідно здійснювати у встановленому законом порядку.

Список літератури:

1. Хандюк І.М. Методика визначення оптимізації інноваційних програм національного рівня / І.М. Хандюк // Економіка : проблеми теорії і практики : [зб. наук. праць]. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – Випуск 255 : в 9 т. – Т. I. – С. 218–248.
2. Сидорова А. Процессные инновации в системе управления развитием предприятий // А. Сидорова, О. Курносова // Економіст. – 2008. – № 1. – С. 28-32.

3. Павленко І.А. Інноваційне підприємництво у трансформаційній економіці України: монографія / І.А. Павленко // М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. заклад «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». - К. : КНЕУ, 2007. - 243 с.

4. Дронова Н.В. Проблеми регіонального інноваційного розвитку на етапі формування ринкових відносин в Україні / Н.В. Дронова // Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Луганськ, 26-28 берез. 2008 р.). – Луганськ: СЛУ ім. В. Даля. – 2008. – С. 29-31.